ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ
Кафедра практичної психології та педагогіки

МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЯ ПРИКЛАДНИХ НАУК В ЛОМЖІ
(Республіка Польща)

ПЕНІТЕНЦІАРНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
Кафедра педагогіки та гуманітарних дисциплін

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«ЛУЦЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ КОЛЕДЖ» Волинської обласної ради

ОСОБИСТІСТЬ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

Матеріали
XII Всеукраїнської науково-практичної конференції
з міжнародною участю

м. Львів, 23 квітня 2025 р.

Львів – 2025

вадження інноваційних освітніх технологій, організацію умов для самостійної когнітивної активності курсантів, а також надання педагогічної підтримки, спрямованої на стимулювання внутрішньої мотивації до розвитку. Результати дослідження вказують на неоднорідність рівнів сформованості готовності до саморозвитку, що актуалізує потребу в диференційованих освітніх стратегіях. Особливе значення має робота як з курсантами, які демонструють низький рівень готовності, допомагаючи їм подолати бар'єри і активізувати участь у навчанні, так і з тими, хто вже досяг високих результатів – з метою забезпечення умов для подальшого розвитку їхнього потенціалу та зміцнення професійної ідентичності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коваль І. С. Неперервний саморозвиток майбутніх рятувальників як соціальна потреба. Педагогічний альманах : збірник наукових праць / редкол. В. В. Кузьменко (голова) та ін. Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти». 2023. Вип. 54. С. 206–212. https://doi.org/10.37915/pa.vi54.485.
2. Коваль І. С. Обґрунтування авторської моделі неперервного професійного саморозвитку майбутніх рятувальників. Військова освіта, Київ. 2023. № 2 (48). С. 132–143. https://doi.org/10.33099/2617-1775/2023-02/132-143.
3. Коваль І. С. Термінологічний аналіз сутності неперервного професійного саморозвитку майбутніх рятувальників у галузі безпеки людини. Освіта дорослих : теорія, досвід, перспективи : зб. наук. пр.; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. Київ, 2023. Вип. 2 (24). С. 78–88. https://doi.org/10.35387/od.2(24).2023.78-88.
4. Koval I. S. Phenomenology of continuous self-development of future rescuers. The role of psychology and pedagogy in the spiritual development of modern society : International scientific conference : conference proceedings. 2022. July 30–31, Riga, Latvia. Riga: «Baltija Publishing», 2022. P. 341–344.

Тетяна Матвійчук

ПОТЕНЦІАЛ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ТРЕНІНГУ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Функціонування системи освіти в умовах воєнного стану характеризується інтенсивним пошуком нових підходів до навчання, інноваційних форм організації освітнього процесу, ефективних педагогічних технологій. Особливої актуальності набули інновації у професійній під-

готовці майбутніх учителів фізичної культури до діяльності в екстремальних умовах. Серед методів, які сприяють активізації навчання, важливе місце займають технології соціально-психологічного тренінгу. Основна відмінність технології тренінгу полягає в тому, що його метою є формування міжособистісної складової майбутньої професійної діяльності шляхом розвитку психодинамічних якостей особистості і формування її соціальних умінь і навичок.

При використанні психотехнологій тренінгу учасники навчального процесу, зазвичай, зіштовхуються з ситуаціями реальної професійної діяльності, але які не можуть бути вирішеними при використанні стандартних, традиційних технік і тактик у поведінці.

Ситуації, що характеризуються наявністю моменту новизни та несподіваності для учасників, не піддаються стандартизованій формалізації, містять у собі момент протистояння різних інтересів та моральних позицій, – всі ці ситуації потребують від них не тільки переосмислення досвіду й тактики поведінки, що вже мають у своєму арсеналі, але й уміння правильної поведінки в умовах конфлікту суперечностей.

Важливою особливістю тренінгу є його спрямованість на активне оволодіння учасниками соціально-психологічними і психокорекційними знаннями, вміннями та навичками, а також прийомами діагностики і психологічного консультування.

Ефект активізації тренінгу буде зумовлений створенням особливої навчально-експериментальної обстановки, яка забезпечить розуміння учасниками групи, які індивідуальні та групові психологічні події розгортатимуться в процесах міжособистісного спілкування. Учасники тренінгу стають свідками того, як і яким чином кожен із них впливає на інших, яка при цьому роль сумісної діяльності та її зміст, як ситуація в цілому може керувати поведінкою окремих учасників і всієї групи.

Активні групові методи соціально-психологічного тренінгу можна об’єднати в три основні блоки: дискусійні методи; ігрові методи; сенситивний тренінг. Методи навчання, які використовуються в сучасному тренінгу, як правило, неспецифічні. Зазвичай, це стандартний набір методів активного навчання: лекція; структурована або керована дискусія; мозковий штурм; розбір кейса або кейс-стаді; рольова гра; робота в командах над задачами; презентація організації, послуги, самопрезентація; аналітичні вправи; ігри-симуляції, імітаційні ігри; фрагменти ділових ігор; відеоперегляд та відеоаналіз поведінки учасників навчання. Методи, що використовуються під час тренінгу, виконують

такі завдання: застосування та розвиток знань, умінь і навичок; відкриття, усвідомлення та демонстрація поведінкових паттернів, манер, індивідуального стилю комунікації та ін.

На тренінгах використовується трирівнева модель навчання:

Здобування ⟶ ***Демонстрація*** ⟶ ***Застосування***

У межах кожної зазначеної моделі використовують такі методи: для здобування, наприклад, знань використовують лекції, підручники; для демонстрації – рольові ігри, кейси, кейс-стаді, живі ілюстрації та відеоролики; для застосування – рольові ігри, моделювання, імітаційні технології. Учасникам тренінгу необхідно надати можливість поспостерігати за бажаною поведінкою. Це можна зробити за допомогою відео-, аудіо-матеріалів та рольових ігор.

Рольові ігри дають можливість залучати здобувачів освіти в процес научіння, викликати інтерес. Вони створюють гарні умови для встановлення зворотного зв'язку одразу по завершенні ігрової взаємодії. За допомогою рольових ігор з'являється можливість легше приймати нові ідеї та змінювати установки, визначати власні сильні та слабкі сторони. Рольові ігри базуються на навчальному ефекті сумісних дій. З психологічної точки зору, змістом рольової гри виступає не предмет, його використання або змінювання людиною, а стосунки між людьми, котрі здійснюються через дії з предметами; не людина – предмет, а людина – людина.

Рольова гра – спосіб розширення досвіду учасників аналізу за допомогою представлення ним несподіваної ситуації, в котрій пропонується прийняти позицію (роль) когось з учасників і потім розробити спосіб, котрий дозволить привести цю ситуацію до достойного завершення. Таким чином, рольова гра є методом психологічного моделювання, спрямованим на отримання психокорекційного ефекту за рахунок інтенсивного міжособистісного спілкування та виконання сумісної діяльності групою людей в умовах ігрової імітації реальних або штучно створених, вигаданих ситуацій.

До основних характеристик рольових ігор відносять: наявність моделі керованої системи, включеної в конкретну соціально-економічну систему; наявність ролей; різні цілі учасників гри, які виконують різні ролі; взаємодія ролей; наявність загальної мети у всього ігрового колективу; багатоальтернативність рішень; наявність групового або індивідуального оцінювання діяльності учасників гри; наявність керованого емоційного напруження.

У навчальному тренінгу, зазвичай, використовують три типи рольових ігор: прямі ігри – моделювання елементів професійної діяльності; стратегічні симуляції – прийняття рішень у певних мовах; власне рольові ігри – учасники гри окремо отримують різні індивідуальні інструкції щодо взаємодії один з одним у пропонованих умовах.

Метод рольових ігор дозволяє учасникам «походити в чужих черевиках», ніби збоку подивитись на себе і свого «героя». Це має важливе значення для перцептивного навчання фахівців, розвитку в них навичок адекватного сприйняття ділових партнерів і досягнення взаєморозуміння, вибору ефективного сценарію поведінки.

Рольова гра використовується як самостійна технологія навчання, а також застосовується в комунікативних тренінгах, спрямованих на розвиток міжособистісної взаємодії, необхідної для успіху в таких сферах, як інтерв'ювання, надання зворотного зв'язку й оцінки, переговори, діяльність зі зв'язків із громадськістю і навіть проведення самих тренінгів.

У практиці професійної підготовки використовуються різноманітні види тренінгів. Одні з них належать до групи соціально-психологічних і досить часто використовуються в навчальному процесі, наприклад, сенситивний, комунікативний, розвитку креативності, тренінг стресостійкості, мотиваційний тренінг та ін. Інші можна віднести до групи управлінських, до яких належать, наприклад, тренінг лідерства, конкуренції та влади, тренінг прийняття рішень, тренінг ефективного спілкування, формування команди, тренінг розвитку презентаційних навичок і вмінь та ін.

Соціально-психологічний тренінг має декілька різновидів: тренінг прогнозування поведінки (сенситивності) – базується на теоріях лідерства, мотивації, комунікації, групової динаміки і розвиває, вдосконалює здібності особистості до розуміння інших людей; комунікативний тренінг – спрямований на розвиток таких умінь, як вступати в контакт, ініціюючи його, формувати сприятливе перше враження, ставити запитання та відповідати на них, вести коротку розмову, стимулювати партнера до прояснення його позиції, слухати, почути і зрозуміти те, що мав на увазі партнер, сприйняти та зрозуміти те, що партнер не в змозі виразити, передати партнеру, що його почули та зрозуміли, тобто здійснити зворотній зв'язок, вирівняти емоційну напругу під час бесіди та дискусій, управляти експресивними сигналами, ефективно взаємодіяти з іншими; корпоративний тренінг – призначений для підготовки та розвитку вмінь і навичок персоналу для ефективної роботи в

окремій організації; професійний тренінг – проводиться з метою підвищення професійно важливих психологічних якостей або підвищення ефективності професійної спільної діяльності, розвитку корпоративних цінностей; мотиваційний тренінг – спрямований на досягнення стійких змін у поведінці людини.

Таким чином, у даний час у педагогічній практиці використовується широкий діапазон видів тренінгу. Викладачеві доцільно в навчально-виховному процесі обирати такі, в котрих акценти будуть зміщені в сторону навичок спілкування та взаємодії, тобто комунікативні тренінги та рольові ігри. Навчання навичкам мовлення та слухання, вмінням задавати питання та формулювати відповіді на них, встановлювати зворотній зв'язок (розпитувати, резюмувати, відображати почуття), вести власну лінію, аргументовано захищати власну точку зору, оволодівати презентаційними уміннями та навичками – ця компетентність потрібна і викладачам, і здобувачам освіти, а розвинути її можливо тільки після багаторазового повторення, аналізу результатів та отримання досвіду.

ЛІТЕРАТУРА

1. Матвійчук Т. Ф., Соловйов В. Ф. Ігрове моделювання у підготовці майбутніх учителів фізичної культури. Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт): зб. наук. пр. 2019. Вип. 5 (113). С. 89–93.
2. Матвійчук Т. Ф., Соловйов В. Ф. Використання ділових ігор у процесі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Актуальні проблеми педагогічної освіти: європейський і національний вимір: матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (28–29 травня 2019 р.). Луцьк, 2019. С. 162–165.
3. Developing Pedagogical Mastery in Future Physical Education Teachers in the Context of Postmodern Paradigm of Education / Matviichuk T., Branitska T., Solovyov V., Marchenko O., Kovalchuk O., Boreiko N., Anichkina O., Fihol N., Gerasymova I. Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala, 2022.. V. 14 (2). P. 50–72.